

Erik Lund et.al (red.), Pressens Årbog 1981/82. Kbh.: Dansk pressehistorisk Selskab, 1982. I kommission hos C.A. Reitzels Boghandel A/S, København. 393 s. Kr. 99,-

Anmeldt af Carsten Y. Hansen. Medieforsker ved DR's TV-SYD.

1981/82 udgaven af Pressens Årbog har temaet 'Magten i medierne: arbejdsroller i presse, radio og TV'. Gennem bogens redigering har temaet fået en både omfattende og alsidig behandling. Hensigten har været at belyse "ansvars- og magtforhold inden for medierne" og "journalisternes rolle specielt, herunder arbejdsroller i pressen".

Den historiske ramme bag problematikken opridses i en central og læseværdig artikel af Niels Thomsen: "Redaktøravisen, dagbladsfabriken og den selv bærende kommunikationsanstalt", hvori han skitserer udviklingen i forholdet mellem udgivere/ejere, redaktører, journalister og typografer. Specielt bør fremhæves Thomsens påpegning af redaktørens altafgørende stilling i perioden 1850-1914. Avisen personificeredes ved redaktøren, mens journalisterne, hvoraf der kun var 2-3 stykker pr. redaktør, opfattede deres stilling som springbrædt for højere positioner i politik og kulturliv.

I perioden frem til 1950 udvikledes fabrikkens kendetegn: Arbejdsdeling og et organisatorisk hierarki. Redaktøren forvandlede fra journalistisk createur til "bladstrateg, personalechef og kontrollant". Journalistikken bliver i stigende grad et livstidserhverv, for andet end de 'strandede eksistenser'. De bladinterne advancementsmuligheder bliver færre, når forholdet mellem redaktører og journalister (i 1974) er som 1:20. Journalisterne har som følge heraf udviklet sig til at blive en selvbevidst faglig gruppe, der på linie med den tekniske arbejdskraft har vidst og formået at værdsætte og få sit arbejde værdsat - økonomisk. Så disse grupper kan Thomsen faktisk ikke lide! Fatalistisk konstaterer han, at når pressen er organiseret som "ret normale industrivirksomheder" så måtte bladdøden blive konsekvensen af de ansattes lønpres (s. 44). Bladdøden var ikke pressens eneste problem. Thomsen finder allerede fra århundredeskiftet "en meget stor latent opinion", som fandt, at pressens praksis stod i stigende modstrid med dens idealer, hvilket førte til en manglende politisk opslutning bag at sikre pressens eksistens (overfor strejkende typografers udslettelsestrusler). Thomsen opregner videre de reformtiltag, hvormed

pressen har søgt at genskabe den tabte legitimitet (journalistuddannelse, presse-etiske regler, pressenævn og nedkæmpelse af tekstreklame). Men på trods af at der har "været udfoldet store og virkningsfulde bestræbelser på at genskabe dansk dagspresses legitimeringsgrundlag med henblik på løsning af dens opgaver i et demokratisk samfund", så er der dog faktorer, der betinger at krisen fortsat består: oplagsfald, tv's dominans som informationskilde, distrikts- og frokostavisernes fremmarch. For Thomsen er der imidlertid kun tale om en økonomisk krise: "Aviserne er hermed gået ind i en ny ond cirkel mellem knappe indtægter, lønpres, rationaliseringsbestræbelser og arbejdsconflikter" (s. 47). Denne 'onde cirkel' har i dag erstattet de foregående decenniets 'oplagsspiral'. Dvs. det forkætrede begreb 'avisindsats' er nu blevet til skældsordet: medarbejdere, der prioriterer kortsigtede løninteresser over loyaliteten mod bladet. Det er velkendt i arbejdssociologien, at store bureaukratiers stive arbejdsdeling udvikler bedriftsmæssig ligegyldighed eller endda illoyalitet. Thomsen mener imidlertid ikke, at de bestræbelser, der har været udfoldet for at genskabe loyaliteten gennem demokratisering af redaktionerne har haft den ønskede virkning. Redaktøren er blevet en udsat mellemmand mellem direktoratet og medarbejdere, og har dermed fået beskåret sin "magt til at lede redaktionens arbejde ind på virksomhedens generelle målsætning: publikumsbetjeningen såvel som den økonomiske overlevelse." (s. 49).

Det er Thomsens synspunkt at pressen - og herved forstås den etablerede monopolpresse - skal løse krisen ved at "holde monopolets motivation og praksis i rimelig overensstemmelse med de udtalte behov og interesser i avisens publikum". Det indebærer på den ene side "en vis pleje (m.u.) af større mindretals ønsker om specialbetjening og artikulation" og på den anden side "et sammenfald i redaktionens og publikumsflertallets grundlæggende værdi- og virkelighedsforestillinger, der nødvendigvis kommer til at styre udvælgelse og prioritering af den centrale information og debat om samfundsspørgsmål" (s. 50). Dette synspunkt kan ingen vel anfægte. Problemet består vel også nærmere i at blive enige i, hvad fortolkningen af det indebærer, hvilket presseforskningsinstituttets lokalpresseundersøgelser klart har vist, at der ikke er enighed om!

Midlet til målet? Skal magten over avisen gives til journalisterne eller udgiverne ("avisudgiverarvinger, politikere eller betroede sagførere"). Det er diskussionens kerne, og det diskussionen i bogens temadel grupperer sig omkring. Thomsen er ikke

i tvivl. Journalisten er "så meget part i sagen, at hverken han eller en større gruppe af hans arbejdskammerater med fornuft kan betros kontrollen med arbejdets rigtige udførelse. Denne kontrol, og de dertil svarende forskrifter, må hvile hos personer, der uden andre dominerende rolleforpligtelser (f.eks. politiske mandater) kan videregive publikums reaktioner gennem en redaktør med magt og ansvar i det daglige arbejde." (s. 51). Og hvem skal så udøve denne kontrol? Thomsen slutter selv artiklen med et bud på et svar. Det skal en "bredt dækkende repræsentation for publikum, som kan sikre ikke endeløs, men rimeligt afvejet diversitet i præmisserne for nyhedsvalg og debatformidling, såvel som den livsnødvendige uafhængighed af de politiske magthavere".

Grupperet omkring Thomsens artikel har O.B. Siverts et bidrag om et mislykket eksperiment med redaktionelt demokrati på Bergens Tidende. E. Olsen har skrevet om den norske arbejderpresse, hvor synspunktet er, at den journalistiske professionalisering er slået igennem. Skal redaktøren hævde sig, kan det ikke ske gennem status, men må ske i form af dygtighed. Lars Furhoff leverer en velgennemtænkt diskussion af den redaktionelle rollefordeling. Konklusionen er, at magten over avisen bør gives til journalisterne. Furhoffs standpunkt er ikke forudsætningsløst. Hans præmisser er, at journalistikken skal opfylde visse funktionskrav (informations-, kommentar-, undersøgelses- og gruppekommunikationsfunktionerne). Den journalistiske praksis skal være åben, og der skal indføres en effektiv journalistisk selvkontrol. Det journalistiske kundskabsniveau skal højnes, således at journalisterne ikke blot er gode til 'håndværket' og har kendskab til medierne og erhvervsrollen. Journalisterne skal også have kendskab til, hvad det er de skriver om. Dvs. ikke blot informationsformidling, men tillige sagkundskab. Journalisterne skal 'afghettoiseres', dvs. de skal "inte leva isolerat utan att ha kontakt med och dela de vanliga medborgernas vardag." (s. 68).

Professionaliseringens farer skal elimineres, dvs. man skal undgå, at de elitistiske tankegange, der fører til en propagandistisk information, gør sig gældende. Journalistikken skal med andre ord afprofessionaliseres, eller bedre: afkommercialiseres, dvs. artiklerne skal skrives ud fra relevans og ikke ud fra salgbarhed.

At Furhoffs krav om journalistikkens afprofessionalisering og effektiv selvkontrol er væsentlige, vil man som blot almindelig iagttagere af pressens daglige bedrifter

næppe kunne komme i tvivl om. Furhoff leverer imidlertid en vægtig argumentation som modvægt mod Thomsens nedladende indstilling til journalister, og som modvægt mod Laust Jensens forsvar for opretholdelsen af status quo.

Laust Jensen, ansv. chefredaktør og adm. direktør for Morgenavisen Jyllands-Posten, synes nemlig ikke, at der er noget at indvende mod pressens ledelsesform. Pressen har det udseende den har, fordi der ikke er behov for andet, og det redaktionelle samarbejde fungerer fint og tilfredsstillende pga. redaktørens uddelegering af ansvar. Jensen kalder det for decentralisering, men det er det vist ikke!

Organisationsteori på et andet niveau er emnet for Carsten Wulff Clausens artikel om lokalpressens redaktionelle organisation. Clausen trækker os igennem organisationsteoriens grundbegreber for at begrunde en redaktionel omorganisering af lokalpressen. Bag om begrebsapparatet synes hovedideen at være, at det er lidt provinsielt at være på en lokalavis' lokalredaktion, og at det kunne højne motiveringen at få tildelt flere ressourcer og opgaver: "Inspiration og rimelige arbejdsforhold i det enkelte led i redaktionen som følge af en mere hensigtsmæssig opgave- og personaletildeling vil styrke de kræfter, hvormed den enkelte medarbejder yder sin indsats i virksomheden."

Derudover indeholder antologien artikler om den ny trykke- og sætteteknik, og om typografernes rolle heri. Der er artikler om 'statslige' forsøg på censurering af medierne, om journalisternes vanskelige situation mellem krav på leverance af sensationelle nyheder og honorering af egen arbejdsmoral.

Odd Raaum typologiserer journalistrollen, idet han skelner mellem den teknokratiske og den idealistiske type og gennemspiller dens funktion i den journalistiske arbejdsproces. Hans konklusion lyder, at der i alle tilfælde ikke vil ske en forbedring af ytringsfriheden ved at demokratisere den journalistiske arbejdsproces.

Arne Eybye-Ernst og Svernik Høyer undersøger hhv. journalistelevernes og journalisternes sociale status og politiske holdningsmønstre.

Jeg skrev indledningsvist, at redaktionen har levet op til forventninger om en

alsidig problembelysning. Journalisterne kommer dog ikke til orde i form af partsindlæg, deres interesser varetages af trediepart. Det er dog næppe hovedårsagen (om overhovedet en medvirkende) til, at begejstringen ikke stiger, efterhånden som læsningen skrider frem. Tværtimod er problemet nærmere, at bogen som helhed er præget af diskussion omkring velkendte standpunkter, og energien er lagt i at cementere argumentationerne herfor, fremfor at tænke nye ideer og medtænke fremtidens udviklingsperspektiv. Det virker, som om magtkampen inden for murene ufortrødent fortsætter, mens fundamentet smuldrer!

Niels Andrén og Erik Reske Nielsen (red.), *Medier og Politik*, Kbh.:
 Nordisk Ministerråd, 1982. 248 s.

Anmeldt af: Carsten Y. Hansen, Medieforsker ved DR's TV-SYD.

I anledning af at Nordisk Journalistkursus i Århus har rundet de 25 år, er der blevet besørget et passende jubilæumsskrift. Titlen på publikationen skal tages for pålydende. Artiklerne handler om medier, dvs. overvejende om dagspressen, og om politik i medierne. Dertil kommer lidt om mediepolitik, men bag disse emner spøger det overordnede tema: journalistikkens og journalistrollens udvikling i de forløbne 25 år. Temaet belyses gennem 18 artikler, der overvejende er skrevet i aviskronikkens essayistiske stil. På den ene side er der en række artikler, der beskæftiger sig med udviklingen i dækningen af politikken i medierne, på den anden side en række artikler, der handler om, hvorledes forskellige politiske emneområder behandles. Dertil kommer tre artikler om den fremtidige medieudvikling og specielt pressens rolle heri.

Når man sætter en række førende medie(-)kulturpersonligheder til at belyse mediernes samfundsmæssige funktion, eller skal man sige funktion for det politiske liv gennem 25 år, får man artikler af vekslende dybde og kvalitet og med forskellige perspektiver. Der er artikler præget af den korte eftertanke midt i strømmen af fremad- og formålsrettede aktiviteter. Der er også artikler, der bygger på den lange erfaring og det lange sigt. På en anden led er der artikler, der belyser emnet ud fra umiddelbare, pragmatiske eller anekdotiske indfald. En god håndfuld søger den mere systematiske, begrebsliggende fremgangsmåde.

Bogen har et nordisk perspektiv, hvilket afspejles i redigeringen og forfattervalget. Ja, det vil sige, skandinavisk er mere korrekt, for der er nu kun fundet plads til en enkelt islænding og finne, når man ikke tæller den islandske præsident, der har medgivet bogen sin jubilæumshilsen, med.

Grupperet under overskriften "Medierne og den politiske magt" findes artikler om, hvorledes forholdet har været mellem den politiske magtudøvelse og den politiske journalistik siden 1950'erne.